UDK 821.163.4.09-31(497.11)
Vladislava Gordić Petković, Ivana Đurić Paunović
Filozofska fakulteta Univerze v Novem Sadu

HUDIČ IN VAMPIR V KULTURNEM SPOMINU: FANTASTIČNO IN IDENTITETA V SODOBNEM SRBSKEM ROMANU

Sodobna srbska proza je ustvarila junake v okvirih strašljivega in nadnaravnega: predvsem hudiče in vampirje, kot je razvidno iz romanov Mirjane Novaković (*Strah i njegov sluga*, 2000) in Dejana Stojiljkovića (*Konstantinovo raskršće*, 2009). V prvem delu je glavni junak gospodar Pekla, medtem ko Stojiljković prikazuje dogodke ob poskusu nacistov, da si prisvojijo kulturno dediščino mesta Niš. Romana združujeta elemente realističnega in fantastičnega ter antično in sodobno zgodovino, odlikujeta pa ju bogat nabor aluzij na politične dogodke in dovršeno parodiranje raznovrstnih literarnih slogov.

Ključne besede: sodobni srbski roman, vampirji, identiteta, kulturni spomin

Contemporary Serbian fiction has built characters within the verbal space of the uncanny: devils, vampires, magicians and monsters. Mirjana Novaković's *Fear and Servant* and Dejan Stojiljković's *Constantine's Crossing*, the former with the master of Hell as its main character and the latter picturing an attempt of the Nazis to appropriate the ancient cultural heritage of the Serbian town Niš, combine realistic and fantastic elements, ancient and modern history, references to politics and witty parodies of various literary styles.

Key words: vampire, identity, cultural memory

1 Uvod

Ko je Peter Nichols v *The Encyclopedia of Science Fiction* pojasnil, da je tako za znanstvenofantastično kot tudi fantastično literaturo značilna ideja novuma (»določen novi element; nekaj, kar fikcijo razlikuje od sedanje resničnosti, vampir ali koloniziran planet« (Clute in Nichols 1979: 408)), mu verjetno ni bilo treba razmišljati, kaj bi se zgodilo, če bi novum izgubil svoj element novega. Po prehodu v še eno stoletje lahko rečemo le, da se je novum izrabil. V zadnjih dvajsetih letih in hitreje kot kdaj koli poprej so fantastična bitja iz vrst vampirjev, hudičev in podobnih izgubila svojo izvorno moč in izjemne sposobnosti, vendar avtorjem, ki te like uporabljajo, pero nikoli ni zastalo in ponotranjili so to novo pridobljeno lastnost svojega književnega materiala. Slednja tudi bralcev ni zmotila; od bitij, ki služijo različnim kulturnim, družbenim in ideološkim namenom, je pričakovati, da se bodo spremenila. To je edini način, kako lahko obenem konservativna in revolucionarna proza, v kateri nastopajo liki prehodne, vmesne narave, izpolni svoj namen. V 21. stoletju so vampirji, volkodlaki in neživi vseh vrst utrujeni, ni jih sram pokazati strahu ali svoje ženskosti (moškosti), obenem pa v besedilih predstavljajo ključne elemente in opravljajo kohezivno vlogo. Z drugimi besedami, njihov prijem ni popustil, le zamenjali so rokavice. Tako se vsaj zdi z vidika Balkana, domovine številnih strašljivih

in nadnaravnih bitij, med katerimi so vampirji le najbolj znani. Po mnenju številnih kritikov sta gotično in fantastično vedno odražala strahove določene kulture v določenem zgodovinskem trenutku, zato je namen najinega prispevka prepoznati in obravnavati ta vprašanja v sodobni srbski književnosti, ob tem pa bova posebno pozornost namenili reprezentaciji kulturnega spomina in identitete.

2 Besedna krajina strašljivega in nadnaravnega v sodobni srbski prozi

Rosemary Jackson je fantastično opredelila kot domeno neizgovorljivega in prav to je prostor, ki ga zavzemajo vampirji, odražajoč pereča vprašanja realnega sveta – spolnost, moč, zlo in odtujenost. Vampir je vir erotičnega hrepenenja in izprijenega poželenja, a tudi kulturna nuja poznega dvajsetega stoletja (Gordon 1997: 1). Premik gledišča je posledično sprožil proces udomačitve vampirja in pri tem izzval sočutje z grozljivim odpadnikom, obenem pa tudi zmanjšal grozo tega, kar se skriva za znanim in vsakdanjim (Gordon 1997: 2).

Upodobitve so vampirjem postajale vse bolj naklonjene, njihove želje in težnje pa v vse večji meri predstavljene s sočutjem, ki si ga v prejšnjih desetletjih ne bi mogli zamisliti. Pitje krvi postaja vse manj nasilno dejanje in vedno bolj »nežno, sočutno, erotično« (Johnson 1993: 72), zlasti kadar gre za vampirske junakinje; poleg tega družba, obsedena s popolno žensko postavo, potrebuje vampirko kot poosebitev svojih distopičnih vizij (Johnson 2011: 21). Vampirka ponuja več samoopredeljujočih identitetnih položajev kot jih je običajno na voljo onkraj patriarhalnih omejitev (Bacon 2011: 33).

Sodobna srbska proza je v okviru verbalnega prostora strašljivega in nadnaravnega ustvarila več likov: kljub bornemu številu so izjemni zaradi namena svojih ustvarjalcev, da na bralce naredijo vtis in jih šokirajo z nenehnim raziskovanjem nejasne ločnice med poljem realnega in fantastičnega. Čeprav se zdi, da je meja, ki družbenopolitično razdvaja od oneiričnega, neprehodna, srbski prozaiki namenoma povezujejo prodorne politične opazke o trenutnem dogajanju v Srbiji s konvencionalnimi elementi pripovedk o vampirjih, da bi spletli nove pripovedne niti, v katerih nadnaravni liki ponujajo spremenjene identitete in dodobra predelan kulturni spomin, povezan s preteklostjo.

Hudiči, vampirji, čarovniki in pošasti se pojavljajo v romanih in zgodbah, ki so jih, poleg številnih drugih, napisali avtorji Mileta Prodanović, Radoslav Petković, Oto Oltvanji, Dejan Stojiljković in Mirjana Novaković. V romanu *Savršeno sećanje na smrt* (2008) Radoslav Petković tematizira načine, kako z gledišča neizkušenega in lahkovernega mladeniča, čigar poigravanje s čaranjem ga prisili v duhovništvo, vojna, filozofija in magično sooblikujejo družbene in osebne zgodovine v razdejanem okolju Carigrada v 14. stoletju. Vendar Philarion tudi kot ubogljiv menih zahvaljujoč svojemu skrivnostnemu mentorju Gemisthosu, ki je obenem filozof in čarodej, ponovno izzove magijo. Delo Ota Oltvanjija *Kičma noći* (2010) združuje motiva zlovešče sile, ki kolonizira korumpirano moderno Srbijo, in številnih izjemnih vampirskih likov, ki nepopravljivo spremenijo življenje tako v »Parizu na Balkanu« (namerno neprimeren vzdevek za Beograd), kot tudi v Subotici, obmejnem mestu na severu države.

Nagnjenost tako k političnemu kot k fantastičnemu je opaziti v proznem opusu Sretena Ugričića, ki je umeščen med politično alegorijo in moderno pravljico, z bogato uporabo elementov strašljivega in nadnaravnega. V njegovem zadnjem romanu, *Neznanom junaku* (2010), se vdor fantastičnih elementov prične z načinom dojemanja stvarnosti s strani junakov kot monstruozne in sprijene: Ugričić z mojstrskim povezovanjem perečega vprašanja Kosova in distopičnega ter fantastičnega Srbijo v letu 2014 prikaže kot pusto državo, ki jo preplavljajo groza, strah, nevednost, korupcija in nemiri in kjer je telepatija edini svobodni medij. Napis na zidu, ki pravi: »Srbija: ubila te bo«, se iz preprostega fragmenta realnosti spremeni v prevladujoči koncept grozečega. Zbirka zgodb Milete Prodanović *Agnec* (2009) se osredotoča na motive čudežev in pokore, obdobje tranzicije pa prikaže kot simbolično stanje bodisi skupinskih identitet bodisi prizadevanj posameznika. Zgodbe, ki so polne ironičnega in grotesknega, spominjajo na anekdote ali črtice, ki jih v pogovornem in vedrem tonu običajno podaja objektiven, a hudomušen poročevalec. Mešanica fantastičnega, religioznega in parodije poudarja absurdne vidike današnjega sveta: tako naslovna zgodba Agnec pripoveduje o čudežu, ki se zgodi tam, kjer je najbolj potreben – sredi banalnih materialističnih skrbi. Pripovedovalec je poslovnež, ki je denar zaslužil z novačenjem beračev, nato pa nekega dne ugotovi, da se je njegova tolpa, ki prosi vbogajme, nepojasnjeno spremenila v čredo ovac.

3 Fantastično in politično

V romanih *Strah i njegov sluga* pisateljice Mirjane Novaković in *Konstantinovo raskršće* pisatelja Dejana Stojiljkovića – v prvem je protagonist gospodar Pekla, drugi pa govori o sporu med nacisti in prebivalci srbskega mesta Niš glede starodavne kulturne dediščine – se prepletajo elementi realističnega in fantastičnega, davna in moderna zgodovina, politične reference in raznovrstni skrbno posnemani ali duhovito parodirani literarni slogi.

Mirjana Novaković na način, ki spominja na strategije Stephena Grenblatta za oblikovanje zgodovin in identitet, za izgradnjo bogate pripovedi, ki nemirno Srbijo osemnajstega stoletja povezuje z aluzijami na sodobno književnost, zgodovino in popularno kulturo, uporabi trivialno anekdoto, in sicer o dunajski komisiji, ki naj bi leta 1725 v Srbijo prispela preiskovati vampirje. Dogajanje je postavljeno v 18. stoletje, v Beograd pod avstrijsko upravo, zgodba romana pa se odvija okoli skrbno izbranih zgodovinskih dejstev: preiskavo sproži članek, objavljen v časopisu *Wiennerisches Diarium*, v katerem piše, da so Petra Blagojevića iz vasi Kiseljevo kmetje po njegovi smrti obtožili za nočna trpinčenja in pitje krvi. Po tem, ko komisija in lokalni duhovnik izkopljeta Petrovo truplo, ga prebodeta z glogovim kolom in sežgeta, poročilo o domnevnem glavnem vampirju roma v Beograd in na Dunaj ter završi po dunajskih krogih.

Avtorica zgodovinskim zapisom doda še enega preiskovalca, za katerega je ključnega pomena, da odkrije resnico: to je sam Satan, pod lažnim imenom Otto von Hausburg, ki si na vse pretege prizadeva, da bi ugotovil, ali so vampirji resnični ali le plod ljudske domišljije. V kolikor bi se izkazalo, da so vampirji resnični, bi to nakazovalo, da se bliža sodni dan in da so mrtvi vstali, kar bi pomenilo končen poraz

sil teme. Po prihodu v Beograd Von Hausburg spozna popolnega sopotnika za svoj pohod – še en lik iz fantastične literature, princeso. Roman *Strah i njegov sluga* pripoveduje o lovu na vampirje, pripoved pa je razcepljena na pripoved z moškega in z ženskega vidika. Moški vidik predstavlja lažni grof Otto von Hausburg, ženskega pa Marija Avgusta, princesa iz družine Thurn und Taxis, žena srbskega regenta. Princesa in hudič se odpravita na lov na vampirje ne le, da bi raziskala primer, temveč tudi, da bi ponovno zastavila svoje življenjske cilje.

V Beogradu 18. stoletja, ob koncu kratke avstroogrske vladavine, katere dobre plati bodo kmalu izničili Turki, ki bodo brez truda ponovno zavzeli Srbijo zahvaljujoč izdaji, se Otto von Hausburg in princesa Marija Avgusta Thurn und Taxis podata na isto pustolovščino, ob čemer ju ženejo različni motivi, obenem pa si prizadevata svoji zgodbi prikazati v drugačni luči in razrešiti svoje konflikte. Satana skrbi, da se, če je res, da so mrtvi vstali, približuje sodni dan, Alexander von Wirttemberg, regent Srbije, pa preiskavo izkorišča, da bi prikril lastno izdajo, ob tem pa se ne zaveda, da njegova žena hrepeni po njegovi ljubezni in da so njene ambicije daleč od politike in spletkarjenja – vsaj kakor se zdi bralcu, ki je brez kančka dvoma pripravljen verjeti njenim besedam. Najsi priznajo, da so del nje ali ne, zarota je močno orožje vseh udeležencev lova na vampirje, učinkovita strategija za reševanje vseh vrst težav in pretkan način za prikrivanje izdaje in prevar. Begunci iz Niša ob koncu romana, na primer, so uradno razglašeni za vampirje, da bi jim lahko odrekli pomoč. V romanu vampirje krivijo za vsa hudodelstva, vendar nikoli niso nič več kot govorice in izgovor za okrutnost. Da bi fantastične motive uporabila v politične namene, mora Mirjana Novaković vampirja vzpostaviti kot glavno silo političnega: bolj verjetno je, da gre za povod ali pretvezo, medtem ko dejansko zlo najdemo drugje, predvsem v mislih tistih, za katere se zdi, da zlo preganjajo.

4 Besedna krajina hudiča

Von Hausburg še zdaleč ni vsemogočen, ponosen in destruktiven gospodar Pekla, temveč kot lep, olikan in izobražen, torej popoln gospod, daje odličen prvi vtis. Kot se za plemiča spodobi, je omikan, ciničen in zagledan sam vase, vendar se kmalu izkaže za neverjetnega strahopetneža. S širokim naborom človeških lastnosti in peščico le približno demonskih se Satan sprevrže v parodijo moškosti, kot so jo oblikovali tradicionalni predstavniki moškega spola.

Medtem ko se navidez brezskrbno življenje Marie Avguste vrti okoli njenega zakona, v katerem primanjkuje ljubezni, Von Hausburg živi v peklu samozaničevanja in zamer. Zli gospodar je obenem očarljiv in nezrel ter neusmiljen in pretkan; privlači ga princesa, vendar je kljub temu hladen in premišljen, surov in ponosen ter čudno melanholične narave, ki jo prežemata sovraštvo do sebe in pasivnost. Von Hausburg je izgubil zmožnost občutenja ljubezni, zaradi česar se je prepustil strogi samokritičnosti, ki pa vendarle še ni pripeljala do melanholije, izražene kot popolno pomanjkanje zanimanja za zunanji svet ali prenehanje vseh oblik delovanja.

Karakterizacija Otta Von Hausburga je skrbno prežeta z ironijo in parodijo, saj ga Mirjana Novaković namenoma oblikuje kot obratno vzporednico slavnim demonič-

nim likom, od Satana Johna Miltona do Heathcliffa Emily Brontë. Ker je ponosen, a strahopetne narave, je obenem naklonjen temu, da podlega čarom razuzdanih žensk, kot je Marija Magdalena, ter posmehovanju ljubezni in predanosti. Kadar ga je strah, smrdi po žveplu; recitira besedilo pesmi Sympathy for the Devil skupine The Rolling Stones, pije pivo in kadi hašiš. Neprenehoma se posmehuje krščanski doktrini in jo razkriva kot pretkano in podlo manipulacijo.

Sociologa Deborah David in Robert Brannon sta oblikovala več pravil za ugotavljanje moškosti, ki so postala splošno uporabljana v začetku raziskav o družbeno konstruirani moški seksualnosti. Kot bomo videli v nadaljevanju, so vsa ta pravila uporabna, ko poskušamo razkriti pravega Otta Von Hausburga. Prvo pravilo se glasi: »Nič poženščenega«, kar pomeni, da je za pravega moškega prepovedano vse, kar vsaj malo spominja na ženstveno. Von Hausburg skozi ves roman pogosto kaže strah in šibkost, slabotnost, ki jo poskuša prikriti pretirano zgovornostjo, ter nezmožnost, da bi se soočil s težavami. Kadar ga preplavi strah, začne oddajati vonj po žveplu. Von Hausburg izkorišča svoje slabosti in strahopetnost, kljub temu, da se jih resnično sramuje.

Drugo pravilo, ki od moškega zahteva: »Bodi velika riba«, nakazuje, da se moškost meri z uspehom, močjo, občudovanjem drugih. Ko pripoveduje številne anekdote o svojih neuspehih in porazih, se Von Hausburg v tem smislu še kako zaveda svojih neuspešnih poskusov, da bi pridobil naklonjenost Boga, Jezusa in Marije Magdalene. Nikoli ljubljen, čaščen in spoštovan, tako kot si je želel, se lahko Von Hausburg le maščuje človeštvu in se z manipuliranjem številnih likov v romanu dokaže kot »velika riba«, oziroma velik problem.

Tretje pravilo se glasi: »Bodi pokončen kot hrast« – moškost zahteva racionalnost, žilavost in zaupanje vase, s čimer se neodgovorni, malenkostni in popolnoma nejunaški Von Hausburg ne more pohvaliti. V skladu s pravili patriarhalne kulture mora pravi moški ostati miren ne glede na okoliščine in ne sme pokazati čustev ter priznati šibkosti, na teh področjih pa Von Hausburgu vedno znova spodleti, najsi se sooči z jeznimi hajduki ali pa beračico ogoljufa za ves njen denar.

Zadnje pravilo, ki ga navajata David in Brannon, zanimivo in ironično, od pravih moških zahteva: »Pokaži jim hudiča«. Moške mora obdajati avra drznosti in agresije; pripravljeni morajo biti na tveganja in se odzvati na okoliščine, tudi ko razum in strah temu nasprotujeta (Levin 1998: 145). Čeprav je hudoben, nevoščljiv in trdno odločen, da bo igral vlogo zlobneža, je Von Hausburg vedno znova nesposoben »pokazati hudiča« komur koli in običajno škodi le sebi. Pomemben vidik njegove osebnosti je ženskost in v vseh pogledih se zdi, da gre za neuspelega moškega v smislu družbene stigme, ki so je bili deležni homoseksualni moški, preden je bila njihova moškost prepoznana s strani ozkih krogov v družbenih vedah.

Von Hausburg je do uporabe jezika tako kot do prakticiranja vere povsem cinično: sovraži, kadar se mora na pot odpraviti ob »rani uri, zlati uri«, saj mu ni prav nič jasno, »zakaj je iz zlata«. Prav tako razmišlja o frazi, da nekdo »govori kot navit«: »Vedno sem se spraševal, zakaj ravno navit, navijajo se lasje in ure«. Von Hausburg se morda res sprašuje po izvoru frazemov, vendar je prav on tisti, ki v svoji osami ustvarja pomen in zagovarja razdor med nasprotujočimi si stranmi. Čeprav laže, goljufa in si izmišlja zgodbice, hudič predstavlja alegorični princip ponovnega kritičnega ustvarjanja resnice. S tem, ko zavrača sprejetje Boga kot prvobitnega vladarja

in izvor resnice, se princ teme zavzema za dvom in upor. Njegov ironičen pogled na mite, zgodovino, epsko književnost in etiko kaže odklonilen odnos do tega, da bi bil pohleven častilec božanskega načela, obenem pa zaznamuje upor proti pravilom in hierarhiji.

5 Svet tipičnega moškega

Medtem ko Ottu Von Hausburgu prizadevanja, da bi se obnašal kot pravi moški, vedno znova spodletijo, v delu *Konstantinovo raskršće* najdemo vrsto moških likov, ki izpolnjujejo vsa merila tradicionalne moškosti: noben izmed štirih središčnih junakov ni ubog mehkužec, vsi so nepopustljivi in zanesljivi, kot se za prevladujočo podobo v patriarhalni družbi spodobi. Nemanja Lukić, major v četniški vojski, je popoln vitez, neustrašen, pravičen in občudovan; Krsta Teofilović, ugleden trgovec iz Niša, je »pozabil ruske klasike in Ovidove verze«, po družinski tragediji se je odrekel svojim sanjam o šolanju v Franciji in karieri srednješolskega učitelja ter prevzel podjetje pokojnega brata, ki je trgoval z usnjem, in postal »glava družine«. Lika feldmaršala Otta von Fehna in majorja Heinricha Kahna sta predstavljena kot brezhibna vojaka, čeprav Kahn zaide na stranpota zaradi svojega pohlepa in rasizma. Vsi ti možati moški se odpravijo na pustolovščino, ki se tiče razmeroma nemoške zadeve: kulturne dediščine. *Konstantinovo raskršće* je predvsem roman o preiskovanju niza umorov, ki jih je zagrešila neznana grozljiva sila, kar križa načrte nacistom, ki se želijo dokopati do bojnega meča Konstantina Velikega, ki naj bi bil skrit v Nišu in s pomočjo katerega bi Hitler postal nepremagljiv. Vampir, za katerega se izkaže, da je osemletna deklica, je obenem sila pravice in sila teme. Stojiljković prepleta motive zarote in vampirjev, ponovno združuje politično in fantastično ter krajino, ki se povprečnemu zahodnjaškemu bralcu zdi eksotična, spremeni v zibelko vsega dobrega na tem svetu. Zato morajo njegovi moški liki, tako dobri kot zli, biti možati, avtoritativni, dominantni in naravnani k uspehu.

6 Sklep

Strah i njegov sluga pripoveduje o pustolovskem iskanju vampirjev v Srbiji 18. stoletja, ob tem pa ponuja večplastno enciklopedično pripoved, kakršne sodobna srbska književnost pred tem ni poznala: s tem, ko grozljivo meša s političnim in skrivnostno z zgodovino, ta roman postane resnično postmoderen prikaz politike in vere. *Konstantinovo raskršće* ne ponuja toliko plasti branja, vendar se zdi, da se v večji meri poglablja v zgodovino – zgodba se prične z zgodovinsko podmeno in se zlasti osredotoča na izpolnjevanje meril kriminalnega romana. Njegov avtor svoje like ustvarja znotraj tradicionalnih, konservativnih in patriarhalnih okvirov, zlasti z namenom, da bi uravnotežil nasprotujoči si strani in vsaki izmed njiju našel popoln par. Jasno je, da ima stran, ki je bližje izvoru nadnaravne moči, večje možnosti, da doseže svoj cilj. Kljub temu se niti srbski niti nemški možje niso sposobni soočiti z zlim brez ženske pomoči, kar je dejstvo, vredno obravnave z vidika sociologije in študij spola.

V obeh romanih elementi fantastičnega prispevajo k ustvarjanju virov kulturnega spomina, ki je globoko zakoreninjen v tradiciji in preteklosti, obenem pa zaradi nestalnosti, ki je svojstvena žanru romana, ponovno preučujeta identitete, menjata pripovedne perspektive in spodkopavata ideološke položaje.

Viri in Literatura

Simon Bacon, 2011: Binging: Excess, aging, and identity in the female vampire. *MP: An online feminine journal* 3/3. 21–37. Splet.

John Clute, Peter Nichols, 1979: *The encyclopedia of science fiction.* London: Granada.

Deborah S. David, Robert Brannon (ur.), 1976: *The forty-nine percent majority: The male sex role*. New York: Random House.

Rastislav Dinić, 2010: Bonzo goes to Nišburg. *Reč* 80/26. 178–204. Splet.

Vladislava Gordić Petković, 2011: Narrative strategies in contemporary Serbian fiction. *Filolog* 4/2. 11–18.

Joan Gordon, Veronica Hollinger (ur.), 1997: *Blood read: The vampire as metaphor in contemporary culture*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Judith Johnson, 1993: Women and vampires: Nightmare or utopia? *The Kenyon review* 15/1. 72-80.

Martin P. Levin (ur.), 1998: *Gay macho: The life and death of the homosexual clone*. New York: University Press.

Wallace Martin, 1986: *Recent theories of narrative.* Ithaca, London: Cornell University Press.

Mirjana Novaković, 2000: *Strah i njegov sluga*. Beograd: Narodna knjiga.

--, 2009: *Fear and Servant.* [Prevod v angleščino T. McEneny.] Beograd: Geopoetika.

Ana Radin, 1996: *Motiv vampira u mitu i književnosti*. Beograd: Prosveta.

Dejan Stojiljković, 2009: *Konstantinovo raskršće.* Beograd: Laguna.

--, 2010: *Constantine's crossing.* [Prevod v angleščino R. A. Major.] Beograd: Geopoetika.

Iz angleščine v slovenščino prevedla Tina Karče.

Summary

Contemporary Serbian fiction has built characters within the verbal space of the uncanny: devils, vampires, magicians and monsters. Mirjana Novaković's *Fear and Servant* and Dejan Stojiljković's *Constantine's Crossing*, the former with the master of Hell as its main character and the latter picturing a clash between the Nazis and the ancient cultural heritage of the Serbian town Niš, combine realistic and fantastic elements, ancient and modern history, references to politics and witty parodies of various literary styles.

In a manner resembling Stephen Greenblatt's strategies of fashioning histories and identities, Mirjana Novaković uses a trivial anecdote about the 1725 arrival of a commission from Vienna with the intention to investigate vampires in Serbia as well as to weave a rich narrative that connects the turbulent 18th-century Serbia with reminiscences of the contemporary literature, history, and pop culture. Stojiljković juggles with the eventful history of Niš, using vampire(s) as a force of punishment and atonement for the motley crew of picturesque characters. Novaković's Devil is an inverted parallel to famous demonic figures ranging from Milton's Satan to Brontë's Heathcliff, but with a wild adoration of sensuous pleasure. On the other hand, Stojiljković's vampires display a regal dignity in the role of an indifferent judge between the high and the low.